

Об'єднання університетів у потужні регіональні центри вищої освіти в контексті євроінтеграції та відновлення України

Володимир ЛУГОВИЙ, д.пед.н., професор, дійсний член НАПН України, перший віце-президент НАПН України

Світлана КАЛАШНИКОВА, д.пед.н., професор, член-кореспондент НАПН України, радник дирекції Інституту вищої освіти НАПН України

Жаннета ТАЛАНОВА, д.пед.н., с.н.с., доцент, головний науковий співробітник відділу забезпечення якості вищої освіти Інституту вищої освіти НАПН України, менеджер з аналітичної роботи Національного Еразмус+ офісу в Україні, координатор Національної команди експертів з реформування вищої освіти Програми ЄС Еразмус+

Круглий стіл «ВИЩА ОСВІТА В ПЛАНІ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ», 18 серпня 2022 р.

Стратегічний крок для підвищення якості освіти і науки та синхронізації з освітнім та дослідницьким просторами Європейського Союзу:

Об'єднання університетів у потужні регіональні центри вищої освіти

НАЦІОНАЛЬНІ ПРОЄКТИ ЗА СФЕРАМИ «ОСВІТА І НАУКА» 2032

1. Оновлення навчальних лабораторій
2. Створення належних умов проживання здобувачів освіти у гуртожитках
3. Підвищення енергоефективності навчальних корпусів та гуртожитків ЗВО
4. Новий освітній простір - відбудова навчальних корпусів ЗВО

Проблема 1. Неефективне використання ресурсів у системі вищої освіти

Ціль 1. Ефективне управління в системі вищої освіти

Проектування і законодавче забезпечення модернізації мережі ЗВО (аудит мережі ЗВО, виявлення сфер неоптимального використання державних ресурсів, пропозиції щодо оптимізації, публічне обговорення) (1й етап)

Проблема 3. Низький рівень доступності вищої освіти для певних верств населення

Ціль 3.1. Забезпечення конкурентоспроможної вищої освіти, яка є доступною для різних верств населення

Модернізація інфраструктури, освітнього простору та навчально-наукового обладнання, зокрема з урахуванням вимог інклюзивності (3й етап)

Показники - площа побудованих і відновлених навчальних корпусів і гуртожитків; кількість нових і переоснащених дослідницьких і навчальних лабораторій

У межах видатків для системи вищої освіти

Проблема 4. Низький рівень інтеграції вищої освіти в сучасні глобалізаційні процеси

Ціль 4. Інтернаціоналізація вищої освіти України

Включення 20 ЗВО до топ 1000 найкращих університетів світу (*3й етап*)

Показник - кількість університетів та їх місця в кращих світових рейтингах

Проблема 5. Низький рівень привабливості закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри

Ціль 5. Привабливість закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри

Забезпечення високого статусу у суспільстві та перспективи професійного розвитку для викладачів, що сприяють привабливості академічної кар'єри (*3й етап*)

Показники - співвідношення заробітної плати науково-педагогічних працівників і середньої по країні; кількість аналітичних центрів, представлених у глобальному та національному рейтингах; кількість здобувачів третього рівня вищої освіти та наукового ступеня доктора наук

У межах видатків для системи вищої освіти

Проблема 6. Втрати людського потенціалу (викладачі, науковці, потенційні вступники) та руйнування інфраструктури вищої освіти України під час воєнного стану

Ціль 7. Відновлення потенціалу вищої освіти; забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб і мешканців ТОТ у сфері освіти, поновлення діяльності ЗВО на деокупованій території

Забезпечення функціонування ЗВО на деокупованих територіях (3й етап)

Показник - кількість відновлених чи побудованих об'єктів інфраструктури, що забезпечують функціонування ЗВО на деокупованих територіях

У межах видатків для системи вищої освіти

Об'єднання університетів у потужні регіональні центри вищої освіти

Мережа державних ЗВО України станом на березень 2022 р. (без закладів МОЗ) містить 176 закладів вищої освіти (університети, академії, інститути).

У них здобувають вищу освіту бакалаврського та магістерського рівнів близько 840 тис. студентів, що становить 82 % усіх здобувачів вищої освіти в Україні (1 млн у 2022 р.).

Позиції українських ЗВО в міжнародних рейтингах (загальні та предметні):

- Шанхайський рейтинг (Shanghai Ranking) – (ARWU) і (GRAS) – українські ЗВО відсутні;
- Таймс (THE) – 10 українських державних ЗВО (поза топ 1-500);
- QS – 11 українських державних ЗВО (поза топ 1-500)

Франція укрупнила 22 університети до 17 і за їх досягненнями перемістилася з 11-ї позиції у 2003 р. на 3-ю у 2021 р. за Шанхайським рейтингом.

Європейська асоціація університетів: у 2000-2019 рр. в Європі укрупнено 129 університетів і процес продовжується

Український ландшафт державних закладів вищої освіти:

- 93 (53 %) малих ЗВО – менше 4 тис. студентів
- 15 (8,5 %) великих ЗВО – понад 10 тис. Такі заклади розміщені переважно у трьох великих університетських центрах — Києві (7), Львові (2) і Харкові (2), по *одному* – в Ужгороді, Чернівцях, Івано-Франківську і Запоріжжі, *відсутні* у Дніпрі та Одесі.
- Ці заклади вищої освіти з урахуванням університетів, зазначених у рейтингах THE і QS, та їх профільності можуть слугувати *регіональними центрами* укрупнення ЗВО в Україні.
- У 5 регіонах (Дніпропетровській, Львівській, Одеській, Харківській обл. і м. Київ) – 100 (57 %) державних ЗВО, в інших – від 2 до 8, найменше (по 2 заклади) у Волинській, Кіровоградській і Чернівецькій обл.
- Дніпропетровська і Одеська обл. мають малі заклади (у середньому по 3,6 і 3,7 тис. студентів, відповідно). У середньому малі заклади у ще 6 областях – Донецькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Херсонській і Чернігівській обл.
- У 6 областях в інших містах (Кривому Розі, Маріуполі, Краматорську, Мелітополі, Северодонецьку, Кам'янець-Подільському, Умані) існує по кілька державних ЗВО (усього 17), у середньому по 2,8 тис. студентів

Об'єднання університетів у потужні регіональні центри вищої освіти

В Україні функціонує велика кількість багатогалузевих (76, або 43 %) і дуже багатогалузевих (47, 27 %) державних ЗВО, що, знаходячись в одному місті, дублюють (до 100 %) підготовку, особливо це стосується популярних спеціальностей.

Причому, серед дуже багатогалузевих державних ЗВО: 56 % профільні ЗВО, 44 % класичні університети.

Коли багатогалузевим закладом є малий заклад, то така ситуація особливо небезпечна для якості вищої освіти, адже це зумовлює наявність малих багатогалузевих кафедр із слабкими або взагалі відсутніми науковими школами, малокомплектних студентських груп тощо.

(конкретні приклади наведені у статті «Мережа державних закладів вищої освіти України: аналітичний огляд конкурентоспроможності» <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/252>)

Форма	Зміст
Collaborations: співробітництва	Співпраця відбувається у чітко окреслених сферах; ЗВО зберігають автономію; створення нових додаткових органів чи структурних змін не передбачається
Alliances: альянси, союзи	Більш тісна співпраця за територіальним або галузевим принципом, яка поширюється на кілька сфер університетської діяльності; для координації співробітництва утворюється спільний орган
Mergers: злиття, об'єднання	Утворення нової інституції замість тих, що об'єднуються, або поглинання: поєднання ресурсів, реструктуризація ЗВО, реформа управлінських структур

Залежно від розмірів закладів вищої освіти виділяють вертикальні та горизонтальні об'єднання / злиття:

- вертикальні об'єднання / злиття (vertical mergers) – це процеси, в яких більші за розміром ЗВО поглинають менші заклади;
- горизонтальні об'єднання / злиття (horizontal mergers) – це процеси, при яких об'єднуються співвідносні за різними параметрами заклади і на виході створюється новий ЗВО

Країни Європи за останні 20 років зреалізували понад **130** кейсів з оптимізації мережі закладів вищої освіти. Відповідно європейськими університетами набутий вагомий досвід щодо об'єднання / злиття; альянсів, союзів. Дані свідчать про те, що у деяких європейських країнах (Бельгія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Греція, Ірландія, Норвегія, Швеція, Сполучене Королівство) цей процес був відображенням системних змін – реструктуризації ландшафту вищої освіти на рівні країни за підтримки держави

(конкретні приклади у статті «Оптимізація мережі закладів вищої освіти: теоретичні особливості та практичні рекомендації» <https://ul-journal.org/index.php/journal/issue/archive>)

Дякуємо за увагу!

Інститут вищої освіти НАПН України

<https://ihed.org.ua>

Вісник НАПН України <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/252>

Університети і лідерство <https://ul-journal.org/index.php/journal>

Національний Еразмус+ офіс в Україні

<https://erasmusplus.org.ua>